

**Preventiecongres 4-10-2024 - Zo kom je tot domeinoverstijgende samenwerking!  
Pitch De Kunst en Cultuursector, door Astrid Weij, directeur Kunsten'92**

**Preventie en cultuur, een kansrijk koppel**

Ik kan het niet laten.

Het kabinet zegt in te willen zetten op preventie.

Vandaag betoog ik dat dat een goed idee is en waar cultuur aan wil en kan bijdragen.

Preventie.

Het staat in het regeerprogramma als ambitie. De middelen die voor preventie zijn opgenomen in de rijksbegroting, lijken echter niet te matchen met de ambities die het kabinet heeft.

Cultuur wordt niet genoemd in het regeerakkoord. Verschillende financiële voorgestelde maatregelen schaden de sector de komende jaren. Zo heeft het kabinet een verhoging van de btw op cultuur en sport in gang gezet. Dat geldt niet alleen voor cultuur maar ook voor sport. Ik hoef u niet te vertellen hoe belangrijk sport en cultuur zijn voor de fysieke en mentale gezondheid van Nederlanders en de preventieve werking die daar vanuit gaat.

Wie ben ik eigenlijk?

Ik ben directeur van Kunsten '92. Kunsten '92 is de belangenorganisatie voor kunst, cultuur, erfgoed en de creatieve sector. U kunt ons kennen van de campagne tegen de btw verhoging op cultuur, media, boeken, evenementen, sport en logies tijdens Prinsjesdag.

De combinatie preventie en cultuur lijkt er bij het huidige kabinet dan wel niet erg rooskleurig voor te staan.

Desondanks is het mijns inziens een kansrijk koppel.

Daar ga ik het nu over hebben en straks in een van de workshops gaan we daar dieper op in.

Waarbij ik u vraag wederkerigheid, gelijkwaardigheid en een gezamenlijke ambitie in het achterhoofd te houden.

**Kunst x Wetenschap x Samenleving**

De culturele sector betekent al veel en kan meer betekenen voor het werkterrein van preventie. Zeker wanneer we domeinoverstijgend samenwerken.

Enerzijds omdat kunst en cultuur bijdraagt aan gezondheidsbevordering, zowel fysiek als mentaal, en anderzijds omdat het bijdraagt aan een sterke sociale basis.

Recente ontwikkelingen laten zien dat de kunst en wetenschap, ook op het terrein van cultuur en zorg, elkaar in toenemende mate opzoeken. Dit met het oog gericht op grote veranderingen in onze samenleving. Zo werken De Jonge Akademie en de Akademie van Kunsten (KNAW) samen met de Waag Futurelab en Kunsten'92, er aan om creativiteit, kunst en cultuur een sleutelrol te geven bij het vormgeven van de toekomst van Nederland.

Wat willen we bereiken met Kunst x Wetenschap x Samenleving?

- (1) kunst en wetenschap structureel verbinden vanuit de volledige breedte van de artistieke, academische en toegepaste disciplines;
- (2) barrières wegnemen en condities optimaliseren voor gelijkwaardige samenwerking;
- (3) dit te verbinden aan maatschappelijke expertise en vraagstukken om;
- (4) daarmee onze nationale innovatiekracht ten aanzien van maatschappelijke opgaven te versterken in het algemeen en zorg en preventie in het bijzonder.

Ook de ministers van OCW en EZK vinden dit een goed idee gezien hun reactie van twee weken geleden op het adviesrapport 'Vanzelfsprekende verbinding. Veranker Sociale en geesteswetenschappen-onderzoek in innovatie' van Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) (waar Eppo Bruins tot juni directeur was). Zij zijn positief over het advies waarin een van de aanbevelingen is 'Daag SGW-onderzoekers uit zich meer te richten op innovatie' waaraan een actie 'Verbind het SGW-domein sterker aan de ontwerpdisciplines en kunsten'. U snapt, dit ondersteunen wij van harte.

Voor u is het gesneden koek. Om de toenemende druk op de Nederlandse gezondheidszorg aan te kunnen, moeten we het bevorderen van gezondheid, preventie en behandeling van ziekten anders aanpakken. Transformaties zijn al gaande in de zorg. Daarom ben ik zo blij met de nieuwe bijzondere leerstoel Kunst en Zorg die is ingesteld door Museum van de Geest en Cordaan (...) en wordt bekleed door Tineke Abma aan de Erasmus Universiteit. Met deze leerstoel worden de twee domeinen van cultuur en zorg mooi samengebracht.

Onderzocht wordt hoe het sociale domein (ook vanuit welzijn) kan bijdragen. Zorg en welzijn werken hiervoor steeds meer domeinoverstijgend samen. Maar ook daarbuiten zijn nieuwe benaderingen van gezondheid als voortdurende innovatie nodig. Hierop anticipeert de culturele sector. Dit doet de culturele sector vanuit haar eigen veranderkracht, met veel projecten en onderzoek naar de impact van kunst en cultuur op gezondheidsbevordering en preventie.

Ik noem een aantal voorbeelden van onderzoek:

Samen Cultuurmaken waarin het Fonds Cultuurparticipatie de impact van cultuur en gezondheid heeft onderzocht.

'Kunst als (ver)wondermiddel' over de inzet van actieve cultuurparticipatie voor Positieve Gezondheid in de eerstelijnszorg uitgevoerd door het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuurparticipatie en Amateurkunst (LKCA).

In het Whitepaper Arts in Health Netherlands wordt duidelijk hoe kunst kan bijdragen aan een toekomstbestendig zorgstelsel in Nederland. In het paper wordt ook gepleit voor integratie van kunst in de zorg.

### **Arts in Health**

Arts in Health Netherlands is een programma geïnitieerd door de Leyden Academy, de VU, Rijksuniversiteit Groningen, Arts in Health Netherlands, Aletta Jacobs School of Public Health, Universitair Medisch Centrum Groningen en het LKCA. Dit heeft geleid tot een Arts in Health; een nationale agenda.

De visie van Arts in Health is een gezondheidszorgsysteem waarin doorlopende kunstprogramma's een integraal onderdeel zijn van preventie en van de zorg en ondersteuning voor het welzijn van patiënten en zorgpersoneel.

De culturele sector heeft veel te bieden met betrekking tot domeinoverstijgend samenwerking aan preventie, zowel fysiek als mentaal.

Een paar voorbeelden hiervan zijn:

*Kunst op recept*: via een verwijzing van de huisarts

*Marc Vlemmix Dans*: dansen met mensen met Parkinson

*Kamerkoor ANDERHOOFD*: is een kamerkoor voor mensen die leven met psychosegevoeligheid.

Huis van Herinnering: een ingericht als jaren 60/70 met een herinneringsprogramma in het Openluchtmuseum

*Kleinkijkacademie*: Ontwerpers en kunstenaars uit verschillende disciplines transformeren alledaagse zorgtaken en huishoudelijke activiteiten tot een beleving voor bewoners met een ernstige verstandelijke of meervoudige beperking.

*Ambulant Kunstteam* van Cordaan: kunstenaars en kunstdocenten uit diverse disciplines die vraag gestuurd beschikbaar aan de slag te gaan op het gebied van kunst en cultuur.

Ik zou mijn tijd kunnen volpraten met voorbeelden. Deze voorbeelden laten zien dat cultuur, met artistieke kwaliteit en creativiteit iets wezenlijks anders en extra's inbrengt bij gezondheid.

Daarnaast heeft de sector inmiddels uitgevonden hoe dat domeinoverstijgend samenwerken succesvol kan uitpakken. De sleutel is daarbij wederkerigheid. Het lukt alleen wanneer wij, uw en onze sector gelijkwaardig en complementair samenwerken. Dus niet de ander overtuigen van de eigen kwaliteiten, maar elkaars kwaliteiten erkennen, dan ontstaat **sociale en artistieke kwaliteit**. Vanuit die complementaire sociaal-artistieke kwaliteit ontstaat veranderkracht. Door samen vanuit de eigen expertise een ambitie te formuleren waar ieder

vanuit eigen domein de eigen kwaliteit inbrengt en bewaakt. Alleen dan kan een welzijns- of zorginstelling veel gemakkelijker een cultureel project adopteren en integreren.

### **Infrastructuur**

Om tot die duurzame inzet te komen, tot integratie en domeinoverstijgend samenwerken vanuit verschillende betrokken sectoren is wederkerigheid, gelijkwaardigheid en een gezamenlijke ambitie nodig.

Dat is nog wel de uitdaging: duurzaam domeinoverstijgend samenwerken. Zowel ministeries als gemeenten als uitvoeringsinstellingen, zijn verkokerd georganiseerd. Er zijn de meest prachtige projecten ontwikkeld die overdraagbaar zijn, met 100% bewijslast wat het oplevert, zowel mentaal voor mensen als financieel voor organisaties. Maar onze (financiële) infrastructuur is daar niet op ingericht. En dus blijven we naast elkaar van project naar project bewegen. Gaat er heel veel energie en opgebouwde impact en ervaring verloren aan het steeds weer opnieuw tot samenwerking komen. En verandert er pas wezenlijk iets wanneer besluitvormers dit soort projecten en samenwerkingen duurzaam verankeren in integraal/domeinoverstijgend beleid.

U hoort het waarschijnlijk al ik heb het over projecten. Het gaat om incidenten. Onze ambitie is

- te komen tot Strategieën voor financiering, en dat het beheer en programmering van arts in health (in sectoren als gezondheid, cultuur, onderwijs, sociaal domein, etc.) zijn geaccepteerd door financiers, instellingen en beleidsmakers.
- Arts in health is opgenomen in modellen voor de transformatie van de Nederlandse gezondheidszorg.
- Financiers, verzekeraars en instellingen in verschillende sectoren bieden structurele ondersteuning voor arts in health.

### **Raad van 12**

Vanuit de cultuursector is er inmiddels heel veel expertise aanwezig met betrekking tot succesvol invulling geven aan domeinoverstijgend samenwerken.

Het organiserend vermogen is er ook. We hebben een infrastructuur via de Raad van 12. De Raad van 12 is een samenwerkingsverband van provinciale ondersteuningsorganisaties. De Raad van 12 gaat uit 'van iemands kracht, en niet vanuit een klacht'.

De Raad van 12 is een aangewezen partner voor domeinoverstijgende samenwerking. Zij staan direct in contact met het lokale en regionale culturele veld op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie in heel Nederland. Zij ondersteunen hen bij het domeinoverstijgend samenwerken met andere domeinen aan maatschappelijke opgaven en hebben het overzicht en inzicht in succesvolle domeinoverstijgende projecten en

samenwerkingen. De Raad van 12 wordt landelijk ondersteund met kennis en onderzoek van het LKCA.

In de workshop straks wordt aan de hand van een voorbeeldproject uitgelegd wat er mogelijk is en kijken we of we deze beweging een stapje verder kunnen brengen.

Landelijk begint bij zowel het ministerie van OCW als VWS ook het besef te komen dat een landelijke infrastructuur nodig is om samenwerking tussen cultuur en zorg te verduurzamen. En ik hoop dat onze aanwezigheid vandaag daar ook aan bijdraagt.

### **Tenslotte**

Uit ervaring weten we dat voor het zetten van deze stap naar verduurzaming het nodig is, dat ook de besluitvormers en hun achterban, **zelf de preventieve veranderkracht van cultuur zien en ervaren**. De culturele sector beschikt over vele middelen om te inspireren deze bewustwording te organiseren en mensen hiermee te verbinden. Als ik hier de culturele sector mag vertegenwoordigen nodigen wij u van harte uit om open te staan voor kennismaking met de culturele sector en er door geraakt te worden. De sector vraagt om dit aan te gaan en te laten gebeuren zonder het meteen te willen vangen met een eisenpakket aan voorwaarden of reeks redenen waarom het niet zou kunnen werken. Als culturele sector hebben we ervaring met partners uit andere domeinen en organiseren wij gemakkelijk een inspirerende kennismaking die goed uitpakt. Het leidt tot concrete vervolgactiviteiten, die vervolgens kunnen leiden naar verduurzaming van de gezamenlijk ingezette domeinoverstijgende samenwerking. Als deze stappen van bewustwording naar samenwerking naar beleidsontwikkeling genomen worden kunnen we echt verschil maken op het gebied van preventie met het domein cultuur. Dit kunnen we vanuit gezamenlijke middelen, duurzaam financieren en monitoren.

Wetenschappelijke bewijslast voor cultuur en zorg is er genoeg. Nu wordt het tijd dat we de handen uit de mouwen steken. Geen waaier aan incidentele investeringen meer, maar opname van kunst in cultuur in staand beleid en uitvoering waarbij ook de verzekeraars aan mee doen.

Ik zei het al: preventie en cultuur: een kansrijk koppel.